

УДК 338.2:504

О. А. Савенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2362-6263>
Л. М. Курбацька,
к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2567-3060>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.2.60

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ ІННОВАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ

O. Savenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management and Law,
Dnipro State of Agriculture and Economics University, Dnipro
L. Kurbatska,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Marketing,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro

STRATEGIC APPROACHES TO THE MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL INNOVATIONS OF AGRIBUSINESS ENTERPRISES IN THE POST-WAR DEVELOPMENT

В сучасних умовах розвитку сільськогосподарського виробництва екологічна складова набуває особливого значення. Зростання суспільного інтересу до питань сталого розвитку та охорони довкілля вимагає впровадження принципів екологічного маркетингу, які сприяють не лише підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств, але й гармонізації їх діяльності з екологічними вимогами. У цьому контексті аграрні підприємства повинні адаптувати свої бізнес-процеси до потреб екологічно свідомих споживачів та сприяти збереженню природних ресурсів. Тема дослідження є особливо актуальною для України, де аграрний сектор є однією з ключових галузей економіки, а впровадження екологічного маркетингу здатне підвищити ефективність господарської діяльності, забезпечити довгострокову конкурентоспроможність та зберегти природне середовище.

Modern agricultural production in Ukraine is usually carried out on large territories. The active expansion of agricultural activity causes the depletion of water resources, as well as the reduction of the diversity of species of flora and fauna. Non-observance of scientific recommendations regarding the rational use of land, excessive plowing, uncontrolled use of chemical plant protection agents have caused serious environmental problems. In many rural areas, critical deterioration of the soil condition is recorded. In addition, disruption of the natural balance inevitably affects the reduction of economic productivity of lands intended for agricultural need. In modern conditions of the development of agricultural production, the ecological component is of particular importance. The growth of public interest in the issues of sustainable development and environmental protection requires the implementation of the principles of ecological marketing, which contribute not only to increasing the competitiveness of agricultural enterprises, but also to the harmonization of their activities with environmental requirements. In this context, agricultural enterprises must adapt their business processes to the needs of environmentally conscious consumers and contribute to the preservation of

natural resources. The research topic is especially relevant for Ukraine, where the agricultural sector is one of the key branches of the economy, and the implementation of ecological marketing can increase the efficiency of economic activity, ensure long-term competitiveness and preserve the natural environment. It has been established that large-scale pollution and climatic changes caused by the war require a comprehensive approach to eliminate environmental threats that affect both the territory of Ukraine and neighboring states.

Innovative potential reflects the ability of the company's human resources to transform scientific and technical achievements into specific innovative solutions. These can be new products, improved production or consumption technologies, as well as management solutions that meet consumer expectations.

Ключові слова: управління, екологічний розвиток, екологічний маркетинг, екологічні загрози, екологічні інновації.

Keywords: management, ecological development, ecological marketing, ecological threats, ecological innovations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

З огляду на сучасні виклики, зокрема четверту промислову революцію та зміну технологічної парадигми, забезпечення економічного зростання можливе лише за умов інноваційного підходу та активного розвитку. Військові дії спричинили суттєві втрати всіх складових економічного потенціалу України, включно з природними та екологічними ресурсами. Поточний статус країни впливає не лише на її міжнародний імідж і конкурентоспроможність продукції на внутрішньому та світовому ринках, але й зачіпає всі сфери людської діяльності. Враховуючи значну експортну орієнтацію української економіки, нагальною стає потреба впровадження екологічно чистих, інноваційних і ринково орієнтованих стратегій розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченням стратегічних підходів до інноваційного екологічного розвитку в умовах післявоєнного відновлення та особливостей формування та використання екологічного маркетингу в сільському господарстві займалися Стрілець Р., Данилишин Б., Балюк С., Жулавський А., Кучер А., Москаленко А. та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета даної статті полягає в обґрунтуванні стратегічних підходів до інноваційного екологічного розвитку в умовах післявоєнного відновлення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відновлення економіки має ключове значення як для переходу до стійкого економічного зростання на основі інновацій, так і для покращення стану навколишнього середовища та зменшення екологічного навантаження. Це, у свою чергу, сприятиме формуванню позитивного образу України на міжнародній арені та покращенню відносин із сусідніми країнами, оскільки вирішення проблем транскордонного забруднення є важливим фактором співробітництва.

Реалізація заходів з екологізації зміцнить позиції українських виробників і постачальників послуг на внутрішньому та світовому ринках. Це створить умови для трансформації економіки у напрямі сталого та інноваційного розвитку, орієнтованого на майбутнє. У підсумку, такий підхід забезпечить підґрунтя для покращення якості життя населення та формування сприятливих умов для подальшого зростання [3].

Таблиця 1. Напрями впливу військових дій на екологічний стан

№	Екологічні загрози	Внутрішній вплив	Зовнішній вплив
1	Забруднення ґрунту, води, повітря через руйнування об'єктів		
2	Радіаційне опромінення від пошкоджень АЕС, радіоактивних відходів		
3	Кліматичні зміни через пожежі, ерозію, гідротехнічні пошкодження		
4	Руйнування заповідних територій		
5	Зменшення біорізноманіття, зміна міграційних шляхів		
6	Втрата родючості, продовольча загроза		
7	Погіршення здоров'я населення через забруднення		
8	Виключення територій із господарського обігу		
9	Втрата рекреаційних зон		

Таблиця 2. Пріоритезація пом'якшення або усунення екологічних загроз (фрагмент)

Екологічні загрози	1	2	3	4	Сума
1. Руйнування охоронних природних зон Європейської природоохоронної мережі		1	0	0	1
2. Скорочення видів флори та фауни.	0		0	0	0
3. Виключення територій із користування	1	1		1	3
4. Втрата зон для відпочинку	1	1	0		2

У таблиці 1 представлено дані, які структуровані за напрямками впливу основних екологічних загроз. Символ "+" у відповідних стовпчиках позначає ключову сферу дії певної загрози. Вплив може бути внутрішнім, тобто обмеженим територією України, або зовнішнім, що поширюється на сусідні держави та країни, які мають значний вплив на забруднення водних та повітряних ресурсів.

Аналіз таблиці 1 свідчить, що більшість екологічних загроз характеризуються не лише локальними наслідками, але й суттєвим впливом на зовнішнє середовище. Це означає, що негативні ефекти від цих загроз відчуваються не тільки в межах України, але й у країнах-сусідах. У деяких випадках наслідки поширюються на великі регіони світу, впливаючи на екосистеми глобального масштабу.

Таблиця також акцентує увагу на значущості військових дій як джерела екологічних загроз, які мають широкий спектр наслідків, від локальних до міжнародних.

Першочерговим завданням є встановлення пріоритетності у ліквідації або зменшенні наслідків екологічних загроз, зазначених у таблиці 1. Для визначення послідовності зниження загроз рекомендовано застосовувати метод попарних порівнянь. У таблиці 2 наведено результати цього методу, які демонструють пріоритетність екологічних заходів для одного з

регіонів на північному сході України. Для аналізу були обрані екологічні проблеми, характерні для цієї території.

Інші регіони України можуть мати інший набір загроз, тому цей підхід враховує специфіку локальних умов. У процесі дослідження залучалися експерти з місцевих університетів, зокрема фахівці у сфері екології та економіки природокористування, а також представники бізнесу. Для забезпечення точності аналізу узгодженість експертних оцінок перевірялася шляхом обчислення коефіцієнта відповідності думок [5].

У таблиці 2 представлені результати аналізу пріоритетності екологічних загроз. Пошкодження та руйнування природоохоронних територій, які є частиною Європейської екологічної мережі, отримали одну оцінку пріоритетності. Зменшення біорізноманіття, включаючи рідкісні види рослин і тварин, а також порушення міграційних шляхів птахів, не було визначено як найважливіша загроза. Виключення територій із господарської діяльності через видобуток корисних копалин набрало три бали, що свідчить про високу актуальність цієї проблеми. Втрата рекреаційних зон і зон відпочинку внаслідок видобувної діяльності отримала два бали, демонструючи середній рівень пріоритету. Сума балів для кожної загрози відображає їхню значимість у загальному рейтингу.

При визначенні пріоритетів серед екологічних загроз, зазначених у стовпцях і рядках таблиці, використовують спеціальну шкалу оцінювання. Якщо загроза зі стовпця має меншу вагу порівняно із загрозою з рядка, їй присвоюється значення 0. У випадку, коли загроза з рядка перевищує пріоритет загрози зі стовпця, їй нараховується 1 бал. Після цього результати підсумовуються по рядках. Найбільше значен-

ня вказує на найвищий пріоритет, наступні значення визначають подальший порядок. Такий підхід дозволяє ранжувати екологічні загрози відповідно до їхньої важливості для усунення чи мінімізації.

На основі даних таблиці 2 визначено наступний порядок пріоритетів для зменшення або ліквідації екологічних загроз:

- Першим пріоритетом є загроза № 3.
- Другим за важливістю є загроза № 4.
- На третьому місці розташована загроза № 1.
- Останнім у списку є загроза № 2.

Враховуючи визначену черговість, пропонується спершу спрямувати зусилля на ліквідацію чи зменшення загрози № 3, далі — № 4, і так далі. Хоча всі загрози потребують вирішення, цей аналіз дає змогу визначити оптимальний порядок дій у кожній конкретній ситуації.

Для найважливіших екологічних загроз запропоновані шляхи усунення чи пом'якшення їхнього впливу через розробку та впровадження інноваційних технологій. У зв'язку з цим доцільно застосувати комплексний підхід, який включає стратегічний маркетинговий аналіз.

Такий підхід передбачає:

1. Аналіз груп населення та організацій (місцеві громади, регіональні структури, суспільство загалом), які зацікавлені у зменшенні або ліквідації екологічних загроз.

2. Визначення екологічних, соціальних і економічних проблем, які впливають або потенційно можуть вплинути на постраждалих осіб чи організації внаслідок екологічних загроз.

3. Формування конкретних очікувань від вирішення цих проблем. Це слугуватиме основою для розробки інновацій, спрямованих на ліквідацію чи зменшення загроз.

Таким чином, запропонований порядок дій та методи маркетингового аналізу дозволяють системно та ефективно вирішувати екологічні проблеми, сприяючи створенню умов для сталого розвитку [1].

Ідентифікація актуальних викликів для підприємств і установ, які займаються виробництвом або наданням послуг, здатних задовольнити потреби зацікавлених сторін, включає низку ключових аспектів. Одним із головних є зменшення прибутків і доходів, що супроводжується ослабленням конкурентних позицій і зниженням частки ринку. Це може бути наслідком трансформацій у галузях, що часто призводять до зникнення попиту на традиційні товари та змушують виробників адаптувати асортимент, оновлювати технології або навіть повністю змінювати напрям діяльності. У ре-

зультаті підприємства можуть втрачати доступ до звичних ринків збуту, стикаючись із викликами фундаментальних змін.

Для оцінки майбутніх перспектив виробників товарів і послуг важливим є прогнозування тенденцій науково-технічного прогресу. Це ґрунтується на моніторингу наукових досліджень, патентів, матеріалів конференцій і розвитку науково-дослідних установ. Також аналізується діяльність конкурентів у сфері інновацій. Отримані дані дозволяють розробляти нові ідеї та інноваційні рішення, які допоможуть вирішити актуальні проблеми, зокрема ті, що визначені на попередніх етапах аналізу. Порівняння результатів різних етапів аналізу допомагає окреслити сфери інноваційної діяльності, які можуть бути корисними для виробників продукції чи постачальників послуг. Ці напрями спрямовані на вирішення екологічних викликів організацій або населення шляхом удосконалення існуючих продуктів, технологій їх виробництва та способів споживання. Також розглядаються можливості модернізації управлінських підходів і створення принципово нових екологічно орієнтованих інновацій, що відповідають сучасним викликам [4].

При розробці таких інновацій враховуються конкретні потреби організацій та груп населення. Це дозволяє створювати продукти, технології або управлінські рішення, які мають екологічну спрямованість і відповідають поточним вимогам сталого розвитку. Визначення характеристик таких інновацій є основою для формування стратегій зеленого зростання та інноваційного розвитку. Ці стратегії спрямовані на забезпечення балансу між економічним зростанням і збереженням довкілля.

Для оцінки можливості реалізації екологічно орієнтованої стратегії інноваційного розвитку важливо визначити потенційний рівень інноваційного розвитку (ПІР) підприємства. ПІР охоплює кілька ключових підсистем, які дозволяють комплексно оцінити здатність організації впроваджувати інновації.

Ринковий потенціал визначає ступінь готовності ринку до впровадження інновацій. Він враховує наявність попиту на нові продукти чи послуги або ж здатність підприємства створювати попит, зокрема на радикальні інновації. Це показує, як ринок здатний прийняти пропозиції, орієнтовані на екологічну ефективність.

Інноваційний потенціал відображає можливості людських ресурсів підприємства трансформувати науково-технічні досягнення у конкретні інноваційні рішення. Це можуть бути нові продукти, вдосконалені технології вироб-

Таблиця 3. Маркетингові підходи до формування екологічних інновацій

Етапи	Заходи маркетингу інновацій
Цикл інновацій	Розробка концепції товару. Оцінка ефективності впровадження. Ринкове тестування через різні методи. Визначення можливих партнерів для організації виробництва.
Виведення на ринок	Формування та активізація потреб в інновації. Трансформація ринку для радикальних нововведень.
Зростання продажів	Аналіз ринкових тенденцій: поведінки споживачів, конкурентів, продажів. Пошук нових ринків або ніш. Корекція маркетингових заходів для підвищення конкурентоспроможності. Прогноз життєвого циклу.
Зрілість	Дослідження ринку та управління прибутковістю. Аналіз конкурентів. Адаптація маркетингових інструментів для утримання позицій. Пошук нових сегментів. Підготовка до наступного циклу інновацій.
Виведення з ринку	Фокус на залишкових сегментах. Управління завершенням життєвого циклу. Заміна продукту новим поколінням інновацій.

ництва чи споживання, а також управлінські рішення, які відповідають очікуванням споживачів. Потенціал цього виду визначає, наскільки підприємство забезпечене кваліфікованими кадрами та ресурсами для створення інновацій.

Потенціал впровадження (виробничо-розподільчий потенціал) характеризує технічну здатність і економічну доцільність реалізації інновацій, які забезпечать задоволення споживчого попиту. Це включає оцінку виробничих потужностей, технологічного рівня та ефективності маркетингових стратегій.

Екологічно орієнтовані інновації можуть бути як комерційними, спрямованими на отримання прибутку та задоволення потреб окремих осіб чи організацій, так і некомерційними, що відповідають інтересам суспільства в цілому. Особливістю таких розробок є те, що їхній ефект може проявитися лише у довгостроковій перспективі й мати непрямий характер. Наприклад, вплив на екологічну безпеку чи сталий розвиток може стати очевидним через багато років.

Впровадження подібних інновацій часто потребує активного використання механізмів державної підтримки. Це може включати фінансування, надання податкових пільг, стимулювання досліджень та розробок, а також створення сприятливих умов для їх масштабного застосування. Таким чином, успіх екологічно орієнтованих стратегій залежить як від внутрішнього потенціалу підприємства, так і від підтримки зовнішніх чинників, зокрема держави та суспільства [5].

Стратегічний підхід до інноваційного розвитку екологічного характеру передбачає інтеграцію комерційної привабливості та екологічних переваг для формування інновацій, що відповідають інтересам зацікавлених сторін і

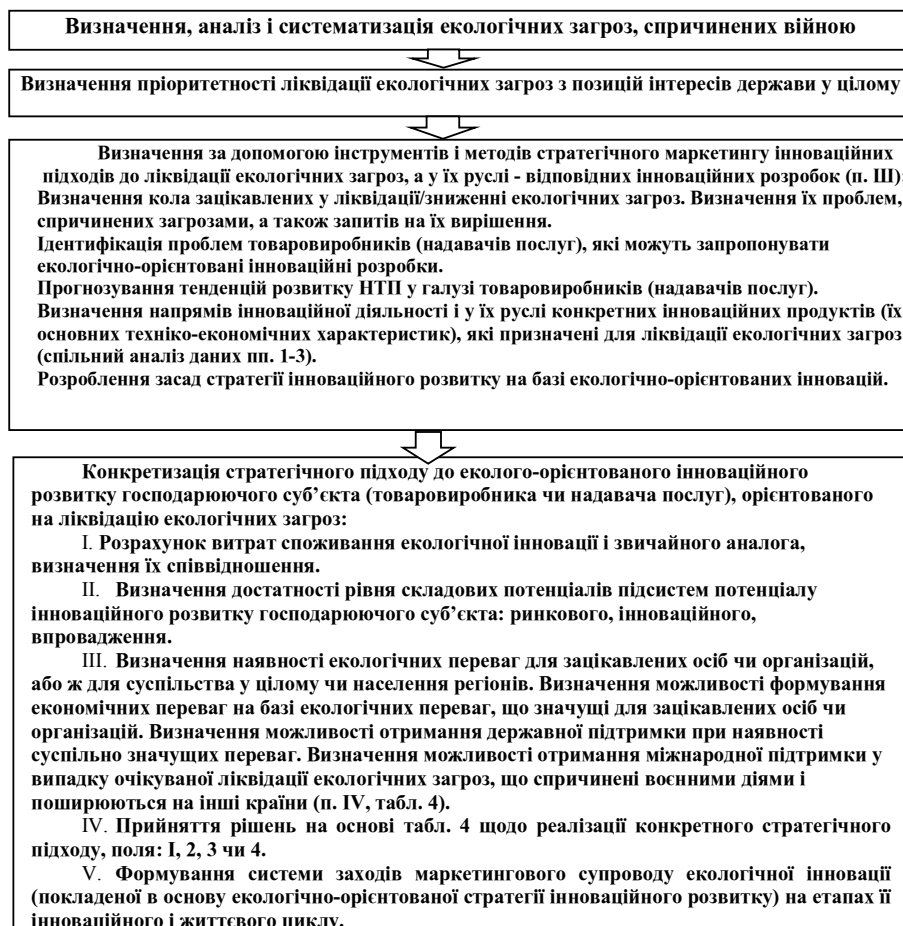
мають суспільно значимий ефект. При цьому важливими є оцінки релевантності пріоритетів (RP) і вартості реалізації (PV), а також вплив обставин на придатність інноваційного розвитку (PIR), як представлено в таблиці 3.

У таблиці 3 представлені рекомендації щодо визначення черговості дій і ключових аспектів маркетингового супроводу при створенні та впровадженні екологічно орієнтованих інновацій. Ці інновації спрямовані на мінімізацію або ліквідацію екологічних загроз, що виникли внаслідок бойових дій. Вони можуть застосовуватись для вирішення екологічних проблем на рівні окремих організацій, регіонів чи навіть держав, які постраждали від негативного впливу на довкілля через воєнні конфлікти.

Інтелектуальна власність є обов'язковим компонентом цього процесу. Без достатнього рівня її розвитку неможливо втілити науково-технічні досягнення у продукцію, яка задовольняє споживчі потреби. У такому разі створення інноваційних розробок стає недосяжним.

Зацікавлені сторони (стейкхолдери) — це групи чи організації, для яких впровадження екологічних інновацій є способом підвищити ефективність діяльності через зменшення чи усунення загроз довкіллю. Наприклад, впровадження інноваційних систем очищення води на підприємствах може бути економічно вигіднішим, ніж використання традиційних технологій, за рахунок зниження витрат на купівлю та експлуатацію. Навіть за умов високої споживчої вартості інноваційна система може приносити прибуток, якщо сприяє покращенню екологічного іміджу компанії, виходу на преміальні ринки чи отриманню інших стратегічних переваг.

На основі аналізу досліджень і маркетингових підходів до інноваційного розвитку

Рис. 1. Черговість екологізації на засадах маркетингу після закінчення війни

підприємств у післявоєнний період розроблено програму екологічної трансформації. Вона враховує як національні, так і глобальні чинники, а також має на меті скоротити екологічні загрози, спричинені військовими діями (рис. 1).

Екологічні інновації, спрямовані на боротьбу з масштабним забрудненням довкілля та змінами клімату, майже завжди потребують значних ресурсів. Вони виконують важливу функцію зменшення або усунення екологічних загроз для населення України та сусідніх країн. Реалізація таких зелених ініціатив вимагає підтримки як на національному, так і міжнародному рівнях, що є ключовим для відновлення економіки України в післявоєнний період [5].

Екологічні інновації, спрямовані на усунення загроз довкіллю, також можуть відповідати інтересам місцевих громад або суспільства в цілому. Наприклад, технології розмінування сільськогосподарських угідь із використанням безпілотних систем забезпечують екологічну та економічну безпеку, що сприяє збереженню людських життів і ресурсів. У таблиці 3 представлено систему заходів маркетингової підтримки на різних етапах створення та жит-

тєвого циклу екологічних інновацій. Вона враховує особливості ринкового попиту, інтелектуального капіталу та зацікавленості стейкхолдерів у досягненні екологічно сталого розвитку [2].

Основою ефективного впровадження екологічно орієнтованих стратегій розвитку є системний управлінський підхід до маркетингу, створення та реалізації інновацій. Це сприяє переходу до сталого економічного зростання, одночасно вирішуючи екологічні проблеми на місцевому, регіональному та загальнонаціональному рівнях. Крім того, розроблено міжнародні механізми, спрямовані на подолання наслідків військових дій для навколишнього середовища.

Визначено і класифіковано основні екологічні загрози, спричинені війною в Україні, за їх впливом (національного чи міжнародного масштабу). Запропоновано методи встановлення пріоритетності для їх усунення або зменшення. Для розробки інноваційних рішень у сфері екологічної безпеки та супутніх технологій було сформовано алгоритм стратегічного маркетингового аналізу, який включає ета-

пи оцінки, ідентифікації та впровадження нововведень.

**ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ
НАПРЯМІ**

В результаті проведеного аналізу визначено важливість екологічно орієнтованих інновацій у боротьбі з наслідками військових дій для навколишнього середовища. Встановлено, що масштабне забруднення та кліматичні зміни, спричинені війною, вимагають комплексного підходу для усунення екологічних загроз, які впливають як на територію України, так і на сусідні держави. Реалізація таких інновацій потребує ефективного управління, міжнародної співпраці та державної підтримки.

Запропоновано системний управлінський підхід, який включає використання стратегічного маркетингу для створення та впровадження інноваційних продуктів і технологій. Виявлено основні напрямки впливу екологічних загроз (національного та міжнародного рівнів) та розроблено алгоритми для їх пріоритетного усунення. Зокрема, стратегічний маркетинговий аналіз дозволяє ідентифікувати актуальні екологічні проблеми, встановити потреби зацікавлених сторін та адаптувати інноваційні рішення до умов ринку. Це створює передумови для переходу до сталого економічного зростання, зменшення шкоди довкіллю та підвищення ефективності діяльності підприємств.

Література:

1. Російсько-українська війна: вплив на довкілля. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/rosijsko-ukrayinska-vijna-vplyv-na-dovkillya-u-kyuevi-predstavly-druge-vydannya-doslidzhennya-pro-ekologichni-naslidky-vijny/>

2. Омельчук О., Садогурська С. Як воєнне вторгнення Росії впливає на довкілля України. Дзеркало тижня: інтернет-видання. URL: <https://zn.ua/ukr/ECOLOGY/priroda-stohnevid-vijni.html>

3. Лісова Н. Вплив військових дій в Україні на екологічний стан території. Наукові записки. 2017. № 3. С. 165—173. URL: <http://nzg.tnpu.edu.ua/article/view/157493>

4. Глуха В. В. Теоретичні засади розвитку державної екологічної політики України. Держава та регіони. 2016. № 1 (53). С. 11—15. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2016/4.pdf

5. Бомба сповільненої дії: чому світ не може ігнорувати екологічні наслідки війни в Україні.

URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/06/22/249216/>

References:

1. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2024), "The Russian-Ukrainian War: Impact on the Environment": the second edition of the study on the environmental consequences of the war was presented in Kyiv", available at: <https://mepr.gov.ua/rosijsko-ukrayinska-vijna-vplyv-na-dovkillya-u-kyuevi-predstavly-druge-vydannya-doslidzhennya-pro-ekologichni-naslidky-vijny/> (Accessed 25 Dec 2024).

2. Omelchuk, O. and Sadogurska, S. (2022), "How Russia's military invasion affects Ukraine's environment", Dzerkalo tyzhnya, available at: <https://zn.ua/ukr/ECOLOGY/priroda-stohnevid-vijni.html> (Accessed 25 Dec 2024).

3. Lisova, N. (2017), "Impact of military actions in Ukraine on the ecological state of the territory", Naukovi zapysky, vol. 2, pp. 165—173, available at: <http://nzg.tnpu.edu.ua/article/view/157493> (Accessed 25 Dec 2024).

4. Glukha, V.V. (2016), "Theoretical foundations of the development of the state ecological policy of Ukraine", Derzhava ta rehiony, vol. 1(53), pp. 11—15, available at: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2016/4.pdf (Accessed 25 Dec 2024).

5. Strilets', R. (2022), "Time bomb: why the world cannot ignore the environmental consequences of the war in Ukraine", available at: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/06/22/249216/> (Accessed 25 Dec 2024).

Стаття надійшла до редакції 09.01.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663